

דרשות בדי הארון

מדרשותיו של רבנו מרן רבי דב אהרון זלזניק זצוק"ל

חג הסוכות

סוכות זמן שמחתינו

רבים שואלים שכל חודש אלול השתדלנו להיות ברצינות - שהתפילות יהיו ברצינות, והכל יהיה ברצינות, וכל המצב שלנו היה הכנעה לבורא עולם, וכך בעשרת ימי תשובה, כל מי שזכה, כל אחד לפי דרגתו, וכך ביום הכיפורים. ואחרי יום הכיפורים אחר ארבעה ימים שהם חוץ לחשבון, מתחיל חג הסוכות - זמן שמחתינו.

הדבר הזה קצת תמוה לאנשים, מה רוצים מאיתנו? רצו שנהיה רציניים, עשינו את זה. עכשיו תהיה בשמחה?! המעבר החד הזה, תמוה בעיני האנשים - מה זה המעבר הזה? ונראה בעזרת ה' יתברך להסביר את זה. בזוהר המפורסם שנדפס לפני התקיעות, כתוב שהשטן תובע שיהיה משפט, וכאילו סוגר את הדלת שהקב"ה יעשה משפט בכלל ישראל. והקב"ה מתיישב על כיסא דין, והשטן מגיע עם טענות וקטרגים על כלל ישראל. הזוהר שואל מה זה שהשטן סוגר את הדלת? הרי זו חוצפה נוראה? אבל התשובה היא שהקב"ה ביקש ממנו את זה, הוא מינה אותו ממונה לתבוע משפט. אז הוא עושה את זה על פי בקשה של הקב"ה. והשטן מגיע ומתחיל לקטרג על כלל ישראל, ובית הדין אומר לו צריך עדות, אי אפשר לספר סיפורים. אז הוא מביא את השמש, אומרים לו זה עד אחד, אז הוא צריך להביא את הירח, והירח לא נמצא - בכסא ליום חגנו. על כל פנים, השטן הולך לחפש עדים לקטרג על כלל ישראל.

וכתוב שרבקה נותנת עצה - תתכופפו לקדוש ברוך הוא ותבקשו מהקב"ה ותכנעו, והקב"ה ירחם עליכם. וזה מה שאנחנו עושים בראש השנה, תוקעים בשופר וממליכים את הקב"ה. ועל ידי ההמלכה הזאת נהיה מצב של רחמים. מה הפשט? כתוב בירושלמי שהשטן כשהוא שומע את התקיעות בראש השנה, התקיעות הראשונות בהיל ולא בהיל, אבל כשהוא שומע את התקיעות השניות הוא מרוב פחד כבר לא יכול לדבר - מתבלבל. וכל העולם שואל מדוע השטן נבהל מתקיעות שופר, שמא זה עכשיו תקיעת שופר של משיח? הרי הוא לא ילד, הוא שומע את התקיעות, ממה הוא נבהל?

אבל נראה שהוא באמת נבהל, כיוון שהעצה הזאת של התקיעות היא שכל המשפטים הם על אדם שמורד במלך, ועושה דברים נגד המלך, שעליו יש שפיטה ועונשים חמורים. אבל זה הכל מי שעושה במרד, אבל

מי שלא עושה במרד, הוא נכשל פה ונכשל שם, אינו בכלל המשפט. כל זמן שאנחנו לא תוקעים בשופר, מסתכלים על ההתנהגות שלנו כמרד, אבל כשאנחנו תוקעים בשופר וממליכים את הקב"ה, ואומרים לקדוש ברוך הוא ריבונו של עולם, כל מה שעשינו זה היה טעויות ושכחה, אבל עכשיו אנחנו ממליכים אותך - זה תקיעת שופר. ובתקיעת שופר הזאת כל העולם נעמד ורואה - כלל ישראל תוקע בשופר וממליך את הקב"ה. וממילא הדבר הזה מעביר את המשפט לקו אחר.

כשכלל ישראל תוקע בשופר הוא מגלה דעתו - אתה מלכנו. מה שעשינו - נכון, עשינו ונכשלנו, ואנחנו מבקשים סליחה, אבל אנחנו עבדיך. 'אומר אני מעשי למלך' - אומר רבי ישראל, אדם צריך בראש השנה להגיד - כל מה שאני עושה אני עובד למלך. וכאשר הקב"ה מקבל את זה, אז הוא עובר מכיסא דין לכיסא רחמים. והשטן אחרי העבודה שלו מגיע, וכבר אין משפט, הקב"ה כבר יושב על כיסא רחמים, אין לו לפני מי לדבר. זה המצב שלנו אחרי ראש השנה.

אבל כמובן שהשטן לא שותק, והוא עוד עומד בטענות שלו - שהדברים האלו הם לא רציניים. 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו'. כך השטן טוען כנגד כלל ישראל. וכך הוא רודף אותנו כל עשרת ימי תשובה עם טענות, ואנחנו בכל עשרת ימי תשובה עומדים ומשתחוים ומתפללים ובוכים.

ואז אנחנו מגיעים ליום כיפור. וביום כיפור הקב"ה סולח לנו, ומקבל את התפילות שלנו, ואוהב אותנו, ומכריע שחס ושלום לא היה פה שום מצב של 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו'. ויותר מכך מבואר בגמרא ביומא (פז.) שאף על פי שיש בכלל ישראל כאלו שהם לא כל כך רציניים, ורק בהתעוררות של ראש השנה ויום כיפור הם כך, מ"מ גם אם אחד רציני זה מכפר על כל כלל ישראל.

ונמצא שכלל ישראל עומד לפני הקב"ה עם כל הרצינות הזאת, והקב"ה מקבל את זה, ואנחנו מנצחים את השטן עם כל הטענות שלו.

עבודת חג הסוכות

והזוהר בהמשך אומר 'מאן נצח' - מי מנצח? מי שיוצא עם הדגל. בזה שאנחנו עושים את זה, אנחנו מנצחים. ובאמת ישנם שתי מצבים בעבודת ה', המצב הראשון הוא שאדם צריך להשיג את רצונו יתברך על ידי הכניעה ותשובה, וכל הדברים האלו. אבל יש מצב שני,

שכאשר הקב"ה איתנו ומכריע את הדין שלנו לכף זכות ונותן לנו שנה טובה, הקב"ה אומר בואו נראה אתכם, שאתם מכירים בזה, שאתם לא לוקחים את זה כמובן מאליו - אני ברחמי עליכם, ריחמתי עליכם וקיבלתי את התשובה שלכם, ואני נותן לכם שנה טובה ומבורכת. אנחנו צריכים לקבל את זה בהודאה, שתהיה קרבת אלקים אלינו וקרבה שלנו לאלקים. להכיר בזה - ריבונו של עולם חתמת אותי לשנה טובה. ולכן עבודתינו היא - עכשיו תפסיק לבכות, עכשיו תתחיל לרקוד. וזה סוכות.

סוכות זה 'חבוקה ודבוקה בך' עושים סוכה - 'ופרוס עלינו סוכת שלומך' - הקב"ה אומר יש לי סוכה, ואני לוקח אתכם 'בצילא דמהימנותא' תרגיש את זה שאבא קורא לך, בוא אליי לסוכה. שב בסוכה, תאכל סעודות, תשמח, תשיר ותודה לקדוש ברוך הוא. בדרך הזו תמשיך את הניצחון שלך על השטן. זה מה שהקב"ה נתן לנו, את הדבר הגדול הזה - סוכות, זה זמן שמחתנו.

ועבודת ימים אלו היא בדרך השמחה שהיא דרך הדבקות, לא בדרך אחרת, רק בדרך הדבקות שהיא דרך השמחה לקדוש ברוך הוא.

הקב"ה נתן את החג הזה 'חג האסיף תקופת השנה', חג שראוי לשמחה, זה זמן שלאדם בלאו הכי יש שמחה, אבל צריך לכוון את השמחה לאפיק הנכון. אחד גדל לו בשדה כל כך הרבה תבואה, הוא שמח ואומר אני עשיר, אם אתה חושב כך - לא השגת את האמת. אתה צריך לראות שהקב"ה נתן לך את זה, להרגיש את זה ולשמוח בזה.

'ופרוס עלינו סוכת שלומך' - אתה נכנס לסוכה, אתה מזמין את האושפיזין, את האבות הקדושים. כל גדולי עולם, באים אליך לסוכה, כי אתה נהיית בן של הקב"ה. ובן של הקב"ה, המצב שלו אחרת. זה מה שמתבקש בחג הסוכות, שאנחנו נתייחס לקדוש ברוך הוא כ'בנים אתם לה' אלהיכם'.

מחזירין פניהם מהשכינה

המבי"ט בספרו בית אלקים שואל, הרי כל כלל ישראל מבקש שהקב"ה יבנה את בית המקדש ויקרב אותנו, כבר יותר מאלף שנה - הרבה הרבה יותר. ואמנם יש הרבה אנשים שמדברים מהשפה ולחוץ, אבל יש הרבה אנשים צדיקים מאוד מאוד, והם מדברים והם מבקשים, ועדיין לא נושענו. הוא מדבר על זה הרבה, צריכים לעיין שם.

אבל מצאתי שאת השאלה הזו שואל הזוהר הקדוש, ומובא בספר ציפורן שמיר של החיד"א (אות ריד) הוא שואל למה ישראל מתעכבים בגלותם? לכאורה, עבירות אנחנו לא עושים - אני מדבר על כאלו שלא נכשלים בעבירות, שכל הזמן עושים רצון ה' - וזה לא הולך. והתשובה היא 'על דעביד קלנא בשכינתא בגלותא, ומהדרי אנפייהו משכינתא' הם לא מתנהגים בכבוד בשכינה, והם מחזירים את פניהם מהשכינה, ולכן הם לא נגאלים. והחיד"א מסביר את זה בשם הראשית חכמה - 'מהדרי אנפייהו' - פוסק דברי תורה על דברים בטלים, פוסק באמצע הזמירות, ובתפלת י"ח מחזיר פניו לכאן ולכאן'.

אתה לומד סוגיה ולא מבין את התוספות, ופתאום מגיעים דברים שיותר מעניינים אותך, ואתה עוזב את הלימוד - זה בזיון לשכינה. זה אומר שאתה לא מהאנשים של הקב"ה, יש לך דברים יותר מעניינים ואתה עוזב את הקב"ה. תרגיש שכשאתה לומד תורה אתה דבוק בבורא עולם, אתה מדבר איתו. ואם אתה מתחיל לשמוע דברים, חדשות מעניינות וכיוצ"ב, אז אתה עוזב את הקב"ה - זה הביזיון הכי גדול, ועל זה הקב"ה אומר - מה אני ישיב אותם!!

יש מדרש נורא, שכשהקב"ה הלך להמליך את דוד ועזב את שאול, המלאכים שואלים את הקב"ה מה מצאת בדוד יותר משאול? הקב"ה עונה להם ששאול, כשהיה במצב מלחמה עם הפלשתים, ויונתן עם נושא הכלים שלו נכנסו לתוך פלשתים, והתחילו להרוג בהם, והייתה שם מהומה ובהלה - הצופה של שאול הסתכל, וראה שבמחנה פלשתים יש בהלה, והוא לא ידע מה צריך לעשות. לשאול היה דבר גדול - אפוד. שואלים באפוד ויודעים מה לעשות. אבל צריכים לדעת שהאפוד זה לא דבר פשוט, האפוד עונה רק למלך. המלך עומד והכהן לובש את האפוד והמלך עומד ושואל את השאלה שלו, והאפוד הוא תשובה של הקב"ה, הקב"ה עומד שם! התשובה מגיעה על ידי הדלקת אורות של אותיות באפוד, אבל צריך לדעת איך מצרפים את האותיות, ולכן מתלבשת רוח הקודש על הכהן הזה, והיא מסבירה לו איך קוראים את זה. כלומר, עיקר התשובה היא האותיות, אבל צריך לדעת איך לקרוא. ונמצא שרוח הקודש של הקב"ה עומדת שם, ועונה לך תשובה. שאלת שאלה, זו שאלה של מלך ישראל ששואל כי הוא לא יודע מה לעשות עכשיו - הוא שואל את הקב"ה.

תוך כדי הדברים, שאול המלך גילה את הסיפור, ומה צריכים לעשות פה, וכבר לא היו לו ספקות מה צריך לעשות. והרי כל רגע חשוב, צריכים לרדוף אחרי פלשתים, לפני שהם יתאוששו - לרדוף אחריהם ולהרוג אותם. אז שאול אומר לכהן 'אסוף ידך' - אנחנו מפסיקים את השיחה, כי אני כבר יודע מה לעשות. הוא נותן הוראה שצריכים לרוץ.

וזו התשובה של הקב"ה למה שאול מפסיד את המלוכה, כיון שהוא יכול להגיד 'אסוף ידך'. הרגש הגדול - שמלך שואל את הקב"ה שאלה, והקב"ה בא בתשובה אליו - ופתאום הוא אומר 'אסוף ידך'. ב'אסוף ידך' מאבדים מלכות. מי שיכול להגיד לקדוש ברוך הוא 'אסוף ידך' - מאבד את המלכות.

ואותו דבר הוא מה שהזוהר אומר - שאנחנו מבקשים שהקב"ה ישיב אותנו ויגאלנו, אבל 'הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברים בטלים ואומר מה נאה אילן זה' מונע את הגאולה. זאת אומרת, דברי תורה זה שאתה לומד עם הקב"ה, הקב"ה שונה כנגדו, הקב"ה נהנה שאתה לומד תורה. אתה מתעמק בתורה ומגלה, והקב"ה נותן לך חכמה להבין את התורה - הדבר הזה הוא שהקב"ה בשיחה איתך. ופתאום מגיעים איזה דברים ואתה מפסיק - הדבר הזה הוא חטא נורא וביזיון נורא, וזו הסיבה שאנחנו לא נגאלים.

זה כתוב בגמרא, אבל אף אחד לא קולט את העוצמה של הדבר - שזה כמו להגיד 'אסוף ידך'. 'אסוף ידך' כל

הושענא רבא

צריכים לדעת יש מבחן של עשירי קודש - המבחן הזה הוא הושענא רבה. בצעירותי היינו שומעים את קולו הרועם של רבי אליהו לופיאן. הוא היה מדבר דרשה בהושענא רבה, היה אצלו חי המשפט של 'הושענא רבא' הוא היה סוער בדבריו מה אנחנו עושים בהושענא רבה, שזה ההשלמה של כל המשפט. הוא היה חוזר בסערה על הדברים של החתם סופר שאמר - ראש השנה עברנו, יום כיפור עברנו, ובהושענא רבה הפתק נפל.

הוא היה מסעיר את הציבור - רבי אליהו היה צדיק יסוד עולם - הוא היה מסעיר את הציבור, וזכינו לשמוע דברי אלקים חיים שהיו מעוררים את הציבור. אני זוכר שמהדרשה הזאת - הציבור היו מתחזקים ודבקים בבורא עולם. כן יזכנו ה' יתברך במהרה להיות דבקים בו ושמחים בחג הסוכות, ולא להיות בשום אופן בכלל 'הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברים בטלים' כולנו נהיה דבקים בבורא עולם, יכתבנו ויחתמנו גם בהושענא רבה לשנה טובה ומבורכת, שמחים בהקב"ה ושמחים בכל העניינים של עבודת ה', שלא נשים לב לכל השטויות של העולם הזה.

אחד מבין מה זה, ואנחנו לא מרגישים את ההרגשה הגדולה. והזהר אומר גם דוגמאות נוספות שבאמצע התפילה אתה מתחיל להסתכל לצד, או מתחיל לחשוב דברים אחרים, אתה לא מחובר לקדוש ברוך הוא - הדבר הזה הוא גורם לעכב את הגאולה.

אני חוזר למה שהתחלנו - סוכות זה ההשלמה של הקנייה שקנינו בראש השנה, ביום כיפור, ובעשרת ימי תשובה. עכשיו אנחנו שמחים בקדוש ברוך הוא. תרגיש מה שהקב"ה נתן לך - הוא נתן לך שנה טובה ומבורכת. מי נתן לך את זה? הקב"ה. כמה אתה חייב לקדוש ברוך הוא, כמה אתה מחובר לקדוש ברוך הוא. והחיבור הזה הוא חיבור נורא.

אתה מתיישב בסוכה ומזמין את האושפזין לסעודה שלך. וכביכול האושפזין יושבים אצלך בסעודה. איך היינו מרגישים אם הגאון מוילנא היה מגיע אלינו לסעודה? אם רבי חיים מוולוז'ין היה מגיע אלינו לסעודה? הסעודה הייתה אחרת לגמרי. מה אחרת לגמרי? שאנחנו מכירים שהקב"ה איתנו! לא נעזוב את הקב"ה, וכל הגדלות של השמחה של סוכות היא שתהיה שמחה אמיתית שאנחנו עם הקב"ה והקב"ה איתנו.

נושא הארון'

תיאור ימי חג הסוכות במחיצת רבינו זצוק"ל

מלמדו אומנות

בערב סוכות נקראתי כמה פעמים לבוא ולסייע בבניית הסוכה, באחת מהפעמים היה צריך לחבר כבלי חשמל, אני לא ידעתי כיצד לעשות זאת, ומורי זקני זצ"ל ישב ולימדני זאת תוך שהוא מפטיר שהם דברים שכל אחד צריך לדעת, ואף אביו לימד אותו זאת בילדותו. בהזדמנות אחרת אמר בשם אביו שאמר בשם מורו ורבו מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל שהחייב של אב ללמד בנו אומנות מתקיים בעניינים אלו, שמלמדו לתקן העניינים הנצרכים כתיקוני חשמל וסתימות וכיוצא בזה.

דיני הסכך

בהנחת הסכך הקפיד להניח בעצמו חלק מהסכך, או לכל הפחות להגביה אותו ולומר לשם סוכה לשם צל, והסביר שלפי רעק"א צריך שהסוכה תהיה לשם צל והוא מעכב. כמו כן לאחר שהניח על הסכך ענפים שיכבידו עליו כדי שלא יעוף, חזר וקשר את הסכך עצמו באזיקונים, והסביר שכיון שהסכך יכול לעמוד (בזכות עצמו או דברים שאינם מקבלים טומאה) ברוח מצויה, אין מניעה לקשור אזיקונים עבור רוח שאינה מצויה, ואין זה מעמיד בדבר שאינו מקבל טומאה.

ד' מינים בכותל המערבי

באחד מימי חול המועד הלכתי לכותל המערבי, וכשחזרתי שאלני אם נטלתי שם ארבעת המינים, והשבתי בשלילה, ואמר לי שעל פי הוראת זקינו הגאון האדיר רבי שלמה זלמן זלזניק זצוק"ל ראש ישיבת עץ חיים, אם נמצאים בכותל חובה ליטול שם ארבעת המינים [לצאת ידי שיטת הרמב"ם, וכפי שכתב הבכורי יעקב ס"י תרנ"ח ס"ק א'] ואם לא נטל, צריך לחזור לשם וליטול.

שמחת יום טוב

בחג הסוכות נהגו בעבר לקבוע יום שבו היו משתתפים כל בני המשפחה ללא יוצא מן הכלל בסעודת חול המועד, אירוע זה היה אחד מהמפגשים המשפחתיים במהלך השנה, וכולם חיכו אליו, על אף העומס היו נדחקים כולם בסוכה (שעל אף שהיתה רחבת ידיים, היתה צרה מהכיל את כל בני המשפחה הרבים) מורי זקני זצ"ל היה יושב כמלך בגדוד ומנהל את האירוע, במהלך הסעודה היו מרבים לשיר ניגוני קודש המעוררים את הלב וכן ניגוני ריקוד במהלכם היו קמים כולם ורוקדים על מקומם, אחד השירים הקבועים היה תפילת גשם ביצירתו המופלאה של ר' יוסף צבי ברייער, המילים של תפילת גשם נתלו על כותלי הסוכה, באחד מקישוטי הסוכה שהכינה זקנתי הרבנית שתבלחט"א. לאחר הסעודה (בחלק מהשנים) היו עוברים לסלון ומאריכים בריקודים סוערים פרק זמן ארוך. [בהקשר זה זכורני שלאחר שהתפרסם השיר הידוע 'השבועתי אתכם', שרו אותו בסוכות במעמד הנ"ל פעמים רבות במשך שעה ארוכה, מורי זקני זצ"ל בתחילה לא הכיר את הניגון, אך ככל שחזרו עליו עוד ועוד פעמים למד אותו ושורר אותו בהתלהבות, לאחר זמן שח שנכח באירוע של הישיבה ששרו בו את השיר הנ"ל, ופנה אליו אחד הבחורים בטענה שאסור לומר מפסוקי שיר השירים וכמאמר הגמ' (סנהדרין קא.) שכשעושים כן אומרת התורה עשאוני בניך ככינור הזה שמנגנים בו עובדי אלילים, והשיב לו על פי המבואר בפוסקים שכשהשיר בא לעורר מותר, ושיר זה חזקה בו שהוא מעורר, וסיפר לו על ההתעוררות הגדולה שהיתה כששרו אותו בחג הסוכות]

כמו בהזדמנויות אחרות גם כאן הילדים היו חלק בלתי נפרד מהענין, ונכחו רוב הזמן, שנה אחת אף התבקשו הילדים הגדולים לומר כל אחד דבר תורה במהלך הסעודה, כשמורי זקני זצ"ל וכולם מאזינים ברוב ענין. בשנים המאוחרות יותר עם התרבות בני המשפחה עד שהיה המקום צר מהכיל את כולם, חדל להיות יום כינוס אחד לכולם, ובכל יום מימי חול המועד היו באים כמה משפחות לסעודת חול המועד, כך שמחד שמחת החג התרחבה גם לשאר ימי חול המועד, ומאידך ירדה מעט באיכותה בכל אחד מהימים.

(נערך מתוך הקובץ הנפלא 'נושא הארון' שיו"ל ע"י נכד רבינו זצ"ל - הרה"ג יששכר נתנאל מן שליט"א)